

Anna Brzeska

Instytut Pedagogiki Uniwersytet Wrocławski

**Siarkiewicz, E. i Wojtasik, B. (red.), (2016).
*Uczenie się – Doświadczenie – Imersja. Poradnictwo
zaangażowane. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe
Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, ss. 273***

Książka przygotowana przez Elżbietę Siarkiewicz i Bożenę Wojtasik, wraz z piętnastoma innymi autorami, a zatytułowana *Uczenie się – Doświadczenie – Imersja. Poradnictwo zaangażowane* stanowi zbiór tekstów, obejmujących obszary wspólnego poradnictwa, zarówno profesjonalnego, jak i nieprofesjonalnego. Wszyscy uczestnicy tego projektu wydawniczego zadedykowali ją swoim nauczycielom i mentorom – prof. prof. Alicji Kargulowej i Józefowi Kargulowi w rocznicę Ich osiemdziesiątych urodzin. Redaktorki książki we wstępie pt. *Obecność mistrzów* piszą, że człowiek na swojej drodze życia spotyka wiele osób, jednak „mistrzami stają się te, które są dla nas wyjątkowe, ważne, których obecność zaznaczy trwały ślad w naszej biografii, nada jej tempa, zatrzyma, a – być może – zmieni jej bieg” (s. 5–6). Dla podkreślenia tego faktu w książce przedstawiły prace „badaczy, którzy wyrastali wokół naukowego zaangażowania profesor Alicji Kargulowej i profesora Józefa Kargula” (s. 8).

Książka składa się z trzech części. Pierwsza poświęcona jest poradnictwu nieprofesjonalnemu, realizowanemu w formie projektów społecznych, które były odpowiedzią na potrzeby danej chwili i sytuacji, związanej z nimi nadziei oraz udzielaniem wsparcia osobom potrzebującym pomocy. W drugiej części ukazane zostały edukacyjne i poradnicze praktyki społeczne. Zawarte w niej teksty dowodzą uczestnictwa ich autorów „w wielu zmianach (...), dla których tło, kontekst, praktyka, język są równoprawne w tworzeniu działań” (s. 9). Dostrzeżony wzrost znaczenia narracji zarówno w naukach humanistycznych, jak w życiu codziennym – a tu jako komunikowania, opowieści o tym, czego człowiek doświadczył – stanowi kanwę trzeciej części książki. Wszystkie jej rozdziały są rezultatem „prac badaczy, działających w przestrzeni fizycznej, symbolicznej i metaforycznej, wyznaczonej przez to, co definiowane jest właśnie jako poradnictwo” (s. 11), i z tego względu redaktorki opatrzyły książkę podtytułem *Poradnictwo zaangażowane*.

Wokół nadziei to tytuł pierwszej części książki. Rozpoczyna ją tekst pt. *Poradnictwo jako performatywny projekt. Zaangażowanie i działanie*. Jego autorka, Elżbieta Siarkiewicz, ukazuje „wewnętrzną strukturę projektu badawczego”, a także definiuje poradnictwo i poradnicze praktyki oraz proponuje „imersjonistyczny wgląd w procesy uruchamiające poradnicze działania, poradnicze sieci” (s. 17). Zwraca przy tym uwagę, iż obecne w życiu człowieka poradnictwo może przybierać charakter formalny, instytucjonalny, a także nieformalny, tworzony między innymi przez wspólnoty wirtualne. Każda forma poradnictwa staje się procesem pomocowym, jest bowiem odpowiedzią na potrzeby ludzi, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji. Niektóre formy wsparcia stają się nieustającym procesem, jak ma to miejsce w przypadku rodzin osób uprowadzonych w Kolumbii.

Problem ten podejmuje Joanna Kłodkowska w rozdziale pt. *Obecności przekazu nadziei w poradniczych praktykach*. Ta badaczka, zainteresowana między innymi zmaganiem z trudną sytuacją społeczności czy środowisk lokalnych, naświetla czytelnikowi proces radzenia ludzi w sytuacjach kryzysowych. W swoim tekście opisuje nadzieję, moc, jaką niesie audycja nadawana w Radiu Caracol, a która jest skierowana do osób porwanych w Kolumbii oraz ich bliskich. Współtwórcami tejże audycji są członkowie rodzin osób uprowadzonych. Często utrzymują ze sobą kontakt poza gmachem radia. Dzięki wzajemnemu wsparciu uczą się cierpliwego czekania na powrót porwanych członków rodziny, a jeśli to nie nastąpi, na zaadaptowanie się do życia po stracie bliskiej osoby. Można powiedzieć, że z ofiar stają się oni doradcami nieprofesjonalnymi.

Zapotrzebowanie na tego typu audycje jest ogromne, gdyż skala porwań w Kolumbii jest niewyobrażalnie duża. Alicja Czerkawska w rozdziale zatytułowanym *Sytuacje przymusowej rozłąki z bliskimi, czyli człowiek w labiryncie nadziei* obrazuje ten problem jako złożony, a na razie nierozwiązywalny. Autorka charakteryzuje przebieg audycji, której głównym celem jest kierowanie słów otuchy do osób, które utraciły swoich bliskich w wyniku porwania, a być może także tych, które nadal są przetrzymywane przez porywaczy. Czerkawska nazywa tę audycję „głośnym wołaniem – niemym słyszeniem”. Jej zdaniem jest to szansa na „tworzenie warunków do łączenia rozerwanych światów, choćby jedynie za pomocą dźwięków” (s. 78). Można założyć, że w ten sposób zachodzi szczególna tranzycja: „od niemocy w pomocy do poradniczej sieci”, ponieważ to medium „zostało powołane przez samych porwanych” (s. 85). Audycja radiowa stała się katalizatorem podejmowania pewnych działań społecznych, przede wszystkim nawiązania bezpośrednich relacji przez rodziny osób porwanych, udzielania sobie wzajemnego wsparcia, a tym samym uruchomienia poradnictwa społecznie zaangażowanego.

Aneta Słowik w kolejnym rozdziale *(Nie)Moc i pomoc. Poradnicze sieci* jeszcze dokładniej określa istotę takiego działania, ukazując, jaką drogą coś pierwotnie niezamierzonego stało się poradnictwem społecznie zaangażowanym o zasięgu nie tylko krajowym, ale też międzynarodowym, gdyż wynikało z potrzeby danej społeczności, z powszechności jej biograficznych doświadczeń.

Czytając zamieszczone w książce rozdziały nie sposób pozostać odbiorcą nieporuszonym emocjonalnie. Niemal każdy z nich porusza i skłania do refleksji. Jako przykład przywołać można choćby opisany przez Małgorzatę Oleniacz przypadek Moniki Kuszyńskiej. W rozdziale *O nadziei w przestrzeniach poradnictwa rehabilitacyjnego*, oprócz przypomnienia historii samochodowego wypadku byłej wokalistki zespołu Varius Manx – wypadku potencjalnie tragicznego w skutkach, będącego przyczyną przerwania rdzenia kręgowego u poszkodowanej – Oleniacz koncentruje się na psychicznych i duchowych zasobach, niezbędnych każdemu człowiekowi w powrocie do zdrowia i równowagi psychicznej. Autorka charakteryzuje tu nadzieję i podkreśla jej fundamentalne znaczenie w przebiegu leczenia i rekonwalescencji. Za Toni Halikiem dodaje, że „nadzieja jest siłą wytrwania także w sytuacji, w której oczekiwanie stało się iluzją” (s. 106). Zdaniem Oleniacz brak nadziei to „choroba śmiertelna” (s. 114) – bez niej człowiek nie jest w stanie poradzić sobie w kryzysowych sytuacjach, w szczególności gdy jest samotny, ponieważ to właśnie w dążeniu do nawiązania i podtrzymywania relacji z drugim człowiekiem należy upatrywać podłoża nadziei.

Drugą część recenzowanej książki, zatytułowaną „W” i „poprzez praxis”, otwiera tekst Edyty Zierkiewicz. Autorka rozdziału dotyczącego *Roli wsparcia regulatywnego w radzeniu sobie z chorobą nowotworową przez członkinie klubów Amazonek* porusza kwestie samopomocy kobiet, które uporały się z chorobą onkologiczną, ale także ukazują, jaką drogę przeszły pacjentki od „ofiary raka”, „obiektów interwencji medycznych”, poprzez bycie „podmiotem działania społeczno-politycznego, po kobicą, a przy tym mężną wojowniczkę, (...) która dzięki chorobie odkryła siebie i spełnia się w swoim życiu” (s. 137). Rozdział ten w interesujący sposób pokazuje złożoność relacji zachodzących pomiędzy chorobą, wsparciem, procesem zdrowienia, zaufaniem społecznym i poradnictwem psychologiczno-pedagogicznym. Ponadto prezentuje różne sposoby patrzenia na problem, który mógłby zainteresować nie tylko studentów poradnictwa, ale także psychologii, czy medycyny, gdyż umożliwia szersze zrozumienie znaczenia wsparcia społecznego w trudnej i przełomowej sytuacji pacjentek.

Michał Mielczarek, autor następnego rozdziału pt. *Współczesna doxa poradnicza – czyli o fundamentalnych i nie zawsze uświadamianych zasadach pomagania, ujawniających się w „zdrowym rozsądku” doradców*, stawia przed doradcami problem: Czy zawsze i każdemu należy pomagać? Co jest sprawiedliwe społecznie? Zaznacza przy tym, że „kluczową kwestią jest »odpowiednia« pomoc i rada, co wiąże się z właściwą definicją sytuacji” (s. 148). Co ciekawe, przestrzeń poradniczą nazywa „polem gry”, które posiada swoje zasady. A gra ta opiera się – jak twierdzi autor za Pierre'em Bourdieu – na „bardzo rzadko kwestionowanych (...) przekonaniach na temat rzeczywistości, czyli doksie” (s. 147).

Rozdział pt. *Poradnictwo (kariery) jako instrument polityki całonizyjowego uczenia się* autorstwa Anny Bilon i Joanny Minty przedstawia przyczyny, dla których poradnictwo kariery/doradztwo zawodowe jest traktowane w sposób instrumentalny

w kontekście polityki społecznej, a także ilustruje „potrójne uwikłanie poradnictwa we współczesną rzeczywistość społeczną” (s. 160) i pokazuje jakie są tego skutki. Autorki, za Gertem Biestą, zwracają uwagę na zjawisko „*learnifikacji* edukacji”, które oznacza „nadmierne koncentrowanie się na samym procesie uczenia się z pominięciem analiz tego, czego ludzie uczą się (treści), celów uczenia się, (...) oraz tego, od kogo ludzie uczą się” (s. 161).

Barbara Skałbana w tekście pt. *Intuicja w działaniach profesjonalnych doradców* w sposób czytelny i uzasadniony opisuje walory płynące z wykorzystywania intuicji w swojej pracy, przez przedstawicieli różnych zawodów (zwłaszcza pomocowych), ale też przestrzega, że „nadmierne zaufanie do naszej intuicji może być zgubne w skutkach” (s. 175). Trudno nie zgodzić się z autorką, która podkreśla, iż zawód doradcy opiera się na „dwóch kluczowych filarach: myśleniu racjonalnym oraz irracjonalnym, związanym z przeczuciem, z przewidywaniem” (s. 176).

Trzecią część książki, poświęconą narracjom, rozpoczyna artykuł Anetty Pereświat-Sołtan i Bożeny Wojtasik zatytułowany *Radzenie sobie z sytuacją kryzysową/trudną w rodzinie. Analiza narracji*. Ze względu na ograniczenia ramowe tekstu badaczki zamieściły w nim jedynie analizę czterech wywiadów przeprowadzonych z dwoma małżeństwami. Autorki formułują zaskakujący wniosek, iż małżonkowie, radząc sobie z sytuacjami trudnymi (badani twierdzili, że nie doświadczyli jeszcze sytuacji kryzysowych), nie zdawali sobie sprawy, jakie kluczowe zasoby zdołali już w swoim życiu zgromadzić, a więc brakowało im świadomości, z czego czerpały swoją siłę do mierzenia się z problemami i jak kształtowali swoje umiejętności samopomocowe.

Marcin Szumigraj, Ewa Trębińska-Szumigraj oraz Daria Zielińska-Pękał są autorami tekstu *Uczenie się z doświadczenia. Trzy narracje*. Każdy z trójki autorów w sposób osobisty opowiada o zdarzeniach związanych z pracą zawodową, udziałem we wspólnocie wirtualnej, czy też pasji, jaką jest bieganie. W relacjach narratorów daje się wyczuć szczerść, gdyż opowiadają nie tylko o tym, czym dane działanie jest dla nich, czego ich ono nauczyło, ale także o swoich decyzjach i emocjach. Na poparcie tego zacytuję ich słowa: „to, kim dziś jesteśmy i jakich dokonujemy wyborów, jest w pewien sposób warunkowane przeszłymi doświadczeniami, których częścią jest nasza znajomość i możliwość naukowego rozwoju u boku Profesorstwa Alicji i Józefa Karguli” (s. 225).

W recenzowanym zbiorze uwagę zwraca także rozdział Andrzeja Ładyżyńskiego pt. *Młode Polki w związkach międzykulturowych – niektóre trudności tworzenia i funkcjonowania*. W sposób zwięzły, a zarazem wyczerpujący autor opisuje nie tylko problemy, jakie pojawiają się w tak zwanych małżeństwach mieszanych, ale także kwestię przełamywania stereotypów myślowych oraz odwagi w przeciwstawianiu się rasizmowi, który jest coraz wyraźniej obecny w naszym kraju. Ze względu na rosnącą liczbę związków binacjonalnych problematyka podjęta przez Ładyżyńskiego „jawi się jako ważna i wymagać będzie z pewnością pogłębionych badań

o charakterze interdyscyplinarnym. Rodziny tego typu mogą potrzebować poradnictwa i wsparcia terapeutycznego” (s. 235).

Książkę zamyka tekst Anety Słowik pt. *Doświadczenie w konstruowaniu i uruchamianiu poradniczych praktyk. W przestrzeni polskich emigrantów*. Inspiracją do jego napisania była książka Ewy Winnickiej *Angole* (2014, Wyd. Czarna Owca). Autorka przedstawia swoich bohaterów, którzy pracują w Wielkiej Brytanii, jako różnego rodzaju nieprofesjonalnych doradców, zarabiających na życie w różnych zawodach (m.in. tłumaczka, diagnosta, krupierka, reporter, analityk, przewodnik). Na podstawie ich wypowiedzi formułuje wnioski na temat sposobów pomagania ich rodakom za granicą. Ze względu na ogromną liczbę Polaków, którzy wyemigrowali w celach zarobkowych, tego typu „nieformalna praktyka poradnicza, osadzona w codziennej emigracji, stanowi ważny obszar, czasami jedynie dostępnego, zabezpieczenia społecznego dla nieznaną języka” (s. 267).

Uważam, iż przytoczone w książce *Uczenie się – Doświadczenie – Imersja. Poradnictwo zaangażowane* pod red. E. Siarkiewicz i B. Wojtasik aspekty współczesnego poradnictwa zarówno profesjonalnego, jak i nieprofesjonalnego, stanowią nowe ujęcie zagadnienia. Ukazane tu zostały obszary, w obrębie których zachodzą zmiany ze względu na faktyczne wyzwania, przed jakimi staje coraz większa rzesza ludzi. Autorzy zwracają uwagę na to, z jakimi problemami borykają się osoby, które podjęły się pomagania innym, a także jakie są wymierne korzyści poradnictwa dla osób, które znalazły się w skrajnie trudnej, niekiedy dramatycznej sytuacji życiowej. W sposób niezwykle przejrzysty, poparty wieloma przykładami pokazują, czego uczą się osoby zaangażowane w poradnictwo oraz jak z szukających pomocy stają się ludźmi oferującymi porady. Rzetelnie i wyczerpująco wyjaśniają, jaką rolę w dzisiejszej dobie odgrywa zarówno poradnictwo bezpośrednie, jak i to zapośredniczone, przy czym to drugie niekiedy bywa jedyną realnie dostępną pomocą dla osób w krytycznym momencie ich życia lub doświadczających bardzo trudnych sytuacji czy zdarzeń.

Książka ta powstała dzięki grupie naukowców-pasjonatów, którzy doskonalili własny warsztat pracy dzięki swoim mentorom i przewodnikom. Profesor Alicja Kargulowa i Profesor Józef Kargul mogą być dumni, że – dzięki swojemu naukowemu zaangażowaniu – udało się im stworzyć tak oddany poradnictwu zespół naukowców, badaczy, pedagogów.